

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Αιτωλοακαρνανίας κ.κ. Δαμασκηνέ, Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Θεσσαλονίκης κ.κ. Φιλόθεε, Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Πολυανής και Κιλκισίου κ.κ. Βαρθολομαίε, ευσεβείς πατέρες αδελφοί και συλλειτουργοί, εκλεκτέ και αγαπημένε ευσεβή λαέ Του Θεού

Απόψε όπως και κάθε χρόνο μας σύναξαν στο περικαλλή τους ναό οι 15 άγιοι μάρτυρες και πολιούχοι του Κιλκίς. Δεκαπέντε άγιες φωνές από το παρελθόν, παρελθόν τόσο μακρινό και συνάμα τόσο οικείο. Και μας καλούν να ανασυνθέσουμε όσο είναι δυνατόν τις άγιες ζωές τους και να τιμήσουμε τη μνήμη τους που δεν κατάφεραν να τη σβήσουν οι περίπου 17 αιώνες που μας χωρίζουν από τη δική τους πραγματικότητα.

Ο άνθρωπος που μας διέσωσε το μαρτύριο των «Αγίων Πεντεκαίδεκα Μαρτύρων της Τιβεριουπόλεως» ήταν ο άγιος Θεοφύλακτος γνωστός ως Αρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ή Αρχιεπίσκοπος Αχρίδος. Γεννήθηκε ανάμεσα στα έτη 1050-1060 στην Εύβοια και μορφώθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Υπήρξε μαθητής του διάσημου λογίου Μιχαήλ Ψελλού. Έλαβε υψηλή μόρφωση και προσέχοντάς τον ο αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός του ανέθεσε την εκπαίδευση του γαμπρού του και συναυτοκράτορα Κωνσταντίνου Δούκα. Κάποια στιγμή ανάμεσα στα 1088 και την Άνοιξη του 1092 διορίστηκε αρχιεπίσκοπος Πρώτης Ιουστινιανής, Αχριδών και πάσης Βουλγαρίας και μετέβη στην έδρα του στην Αχρίδα. Ήταν η ανταμοιβή των κόπων αλλά και μια πρόκληση των ικανοτήτων του. Διότι ο ρόλος που καλούνταν να διαδραματίσει ο άγιος Θεοφύλακτος δεν ήταν αμιγώς εκκλησιαστικός. Καλούνταν να προωθήσει και την αυτοκρατορική ιδεολογία και να εξασφαλίσει την ενότητα και τη συνοχή με την αυτοκρατορία, σε μια περιοχή που είχε επανακτηθεί το 1018, μόλις 70 χρόνια πριν από τους Βουλγάρους και είχε μικτό πληθυσμό. Ίσως να επρόκειτο και για μια προσπάθεια εξελληνισμού των Βουλγάρων. Η πόλη Αχρίδα που ήταν η έδρα του, ήταν πριν η έδρα του Βουλγαρικού Πατριαρχείου. Είχε κατακτηθεί από τους Βουλγάρους το 867. Το όνομά της σημαίνει βο χρίντ=στο λόφο, στη βουλγαρική γλώσσα, διότι είναι κτισμένη σε λόφο. Καρπός της προσπάθειάς του να προβάλλει την περιοχή της δικαιοδοσίας του και να τη συνδέσει με την υπόλοιπη αυτοκρατορία, αποτέλεσε και η συγγραφή του Μαρτυρίου των 15 Μαρτύρων της Τιβεριουπόλεως. Αγνωστούμε το πότε ακριβώς γράφτηκε. Το χειρόγραφο δυστυχώς είναι το μοναδικό που διεσώθη, δεν υπάρχει άλλο ώστε να μπορούμε να αντιπαραβάλλουμε τα στοιχεία που διασώζει.

Από το χρόνο του μαρτυρίου των 15 μαρτύρων ο συγγραφέας απέχει περίπου 750 έτη. Ήταν σαφώς μια πρόκληση να βρει γραπτές μαρτυρίες, για προφορικές ούτε λόγος. Το βέβαιο είναι πως μεταβαίνοντας στην επαρχία του βρήκε βαθειά ριζωμένη την τιμή προς τους 15 μάρτυρες ανάμεσα στον πληθυσμό. Αλλιώς δε θα υπήρχε λόγος συγγραφής. Ξεκινά τη συγγραφή του περιγράφοντας τους διωγμούς και τις δυσκολίες των πρώτων χριστιανικών αιώνων, την αναγνώριση και την υποστήριξη των χριστιανών από το Μ. Κωνσταντίνο. Τοποθετεί το μαρτύριο των 15 Μαρτύρων στα χρόνια του Ιουλιανού του Παραβάτη (361-163) (ουσιαστικά στους 18 μήνες που άσκησε την εξουσία σαν αυτοκράτορας ο Ιουλιανός), περνά κατόπιν στην εξιστόρηση του εκχριστιανισμού των Βουλγάρων και τελειώνει επιστρέφοντας στους 15 Μάρτυρες και τα θαύματά τους.

Στο μοναδικό χειρόγραφο που διεσώθη μέχρι σήμερα υπάρχει η επιγραφή: «Μαρτύριον των αγίων ενδόξων ιερομαρτύρων ιε΄ των εν τηΒεριουπόλει μαρτυρισάντων, επί της βασιλείας του δυσσεβούς Ιουλιανού του παραβάτου, της

βουλγαρικός επονομαζομένης στρουμνίτζης, συγγραφέν υπό Θεοφυλάκτου του αγιωτάτου αρχιεπισκόπου πάσις Βουλγαρίας, δέσποτα ευλόγησον». Αντιγράφηκε στην Κωνσταντινούπολη τα έτη 1343-1347 από κάποιον ιερομόναχο Γαλακτίωνα Μαδαράκη. Αυτός αγνοεί την πόλη Τιβεριούπολη και λαμβάνει το Τη ως άρθρο και μιλά για κάποια Βεριούπολη. Για τον τόπο του μαρτυρίου υπήρξαν δύο απόψεις: 1) ότι πρόκειται για έναν πρωτοβυζαντινό οικισμό σε παραπόταμο του Στρυμόνα με το όνομα Τιβεριούπολη όπου και κατά την βασιλεία του Ιουλιανού έλαβε χώρα το μαρτύριο των αγίων κι αργότερα με τον ερχομό των Βουλγάρων ονομάστηκε Στρούμνιτσα 2) ότι στη Στρούμνιτσα ήρθαν τα λείψανα των μαρτύρων από την Τιβεριούπολη κοντά στη Νίκαια πλησίον της Κωνσταντινουπόλεως με τον ερχομό χριστιανικών πληθυσμών κατά τον 9ο αιώνα και τότε ονομάστηκε Τιβεριούπολη. Άρα το μαρτύριό τους έγινε εκεί κι όχι στα Βαλκάνια. Ο ίδιος όμως ο άγιος Θεοφύλακτος μιλά μόνο για Τιβεριούπολη σε όλο το κείμενό του. Και αναφέρει πως η Τιβεριούπολη ήταν «επί τω βορείω μέρει της Θεσσαλονίκης διακειμένην και ταις αρχαίς της των Ιλλυριών γης προσεχώς συγκεκλιμένην». Άρα ο τόπος του μαρτυρίου ήταν στα Βαλκάνια. Η ονομασία Τιβεριούπολη ήταν η πραγματικότητα της εποχής που γράφει ο Θεοφύλακτος, αλλά όχι στα χρόνια που γράφει ο ιερομόναχος Γαλακτίων όταν λεγόταν Στρούμνιτσα και γι' αυτό και νιώθει την ανάγκη να προσθέσει μια επεξήγηση στον τίτλο.

Ο άγιος Θεοφύλακτος ξεκινά με τη διαφυγή από τη Νίκαια αρχικά στη Θεσσαλονίκη τεσσάρων ανδρών. Ήταν οι Τιμόθεος, Ευσέβιος Κομάσιος και Θεόδωρος. Ο Θεόδωρος μας αναφέρει είχε λάβει μέρος στην Α΄ Οικουμενική σύνοδο το 325 ως επίσκοπος. Αν είχε γίνει επίσκοπος στα 30-35 του χρόνια, τότε στα χρόνια του Ιουλιανού είναι 70-75. Πρόκειται για γηραιό επίσκοπο. Ο Τιμόθεος αναφέρεται πως κατέστη επίσκοπος Τιβεριουπόλεως χωρίς άλλες πληροφορίες. Ο Κομάσιος ήταν πρώην στρατιώτης που παραιτήθηκε κι έγινε μοναχός. Ο Ευσέβιος ήταν κι αυτός μοναχός. Κοντά τους θα έλθουν οι πρεσβύτεροι Πέτρος, Ιωάννης, Σέργιος, Θεόδωρος, Νικηφόρος, οι διάκονοι Βασίλειος και Θωμάς και οι μοναχοί Ιερόθεος, Δανιήλ, Χαρίτων και τελευταίος ο Σωκράτης κι αυτός πρώην στρατιώτης. Συγκρότησαν μια αδελφότητα που δρούσε ιεραποστολικά σε όλη την περιοχή της Τιβεριούπολης, με δυναμικά αποτελέσματα: «ουδείς τα των Ελλήνων πρεσβεύει τη εν τη Τιβεριουπόλει περιχώρῳ», όπως μαρτυρείται. Με την προσευχή τους θεράπευαν σωματικά και ψυχικά νοσήματα. Η φήμη τους απλώθηκε μέχρι τη Θεσσαλονίκη. Οι διοικητές της Θεσσαλονίκης Φίλιππος και Ουάλης μαθαίνοντας τι συμβαίνει στέλνουν «ταξεώτες», τα ματ της εποχής. Κατόπιν έρχονται και οι ίδιοι. Αυτοί υπόσχονται κάθε είδους αγαθά για όποιον θυσιάσει στα είδωλα, αφού θα είναι φίλος του βασιλέως και βαριές τιμωρίες για όποιον αρνηθεί. Αρκετοί υπέκυψαν για να σωθούν, αλλά οι 15 ζηλωτές με τη σύλληψή τους ομολόγησαν την πίστη τους και βάδισαν θαρραλέα στο μαρτύριο. Ο πρεσβύτερος Πέτρος λίγο πριν μαρτυρήσει φώναξε προς τους διώκτες του: «Παραβάτες των έργων κι εχθροί της αληθείας, πως φορώντας το προσωπίο των δικαστών κι επινοώντας το σκηνικό της δίκης, χύνετε χωρίς αιτία το αίμα των δικαίων, για τους οποίους δεν αποδείχτηκε τίποτε που να αξίζει το θάνατο, αλλά μάλλον οι πράξεις τους αξίζουν τιμές και στεφάνους;». Οργισθέντες έτι περαιτέρω τον ξαπλώνουν κάτω, τον ραβδίζουν και του κόβουν τα χέρια και τέλος τον θανατώνουν με ξίφος. Τα κομμένα χέρια του τα πέταξαν στα σκυλιά. Το δεξί του χέρι όμως κύλισε στα πόδια μιας εκ γενετής τυφλής κοπέλας, που μόλις το αντιλήφτηκε το πήρε σπίτι της σαν τον πολυτιμότερο

θησαυρό και θαυματουργικά βρήκε το φως της. Κατόπιν το εναπέθεσε στον ναό της μάρτυρος Αναστασίας στη Θεσσαλονίκη. Μετά από καιρό το λείψανο επεστράφη στη Στρούμνιτσα. Όταν έφυγαν οι διώκτες, οι χριστιανοί της Τιβεριούπολης πήραν τα λείψανα, τα εναπέθεσαν σε 15 λάρνακες και ανέγραψαν στον κάθε ένα μάρτυρα, το όνομα, το βίο και το αξίωμά του. Ήταν 28 Νοεμβρίου του 362. Αργότερα ανήγειραν και μεγαλοπρεπή ναό για να στεγάσουν τις 15 πηγές θαυμάτων και ιάσεων. Και πράγματι ήταν μεγάλη η θαυματουργική δύναμη των 15 μαρτύρων. Τέτοια που η Τιβεριούπολη είχε γίνει ένας φωτεινός φάρος της πίστεως. Στα τέλη του 6ου αιώνα επέδραμαν στην περιοχή της Τιβεριούπολεως οι Άβαροι. Το κείμενο τους ονομάζει Όμβρους. Ισοπέδωσαν την πόλη, οι λάρνακες των αγίων μαρτύρων θάφτηκαν κάτω από χαλάσματα και χάθηκε κάθε ίχνος τους. Ακολούθησαν οι Βούλγαροι το 680. Ένα φύλο τουρανικής καταγωγής, βάρβαρο και πολεμοχαρές. (Βούλγαρος=άγροίκος, άξεστος. Bulga=ανακατεύω). Ο Βούλγαρος ηγεμόνας Βόρις το 864 βαπτίζεται από τον αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄ και λαμβάνει το όνομα Μιχαήλ. Ζητά ιερείς από τους βυζαντινούς και βαπτίζει το λαό του. Έτσι οι αφανισμένοι ναοί ξανακτίζονται και οι άγιοι 15 μάρτυρες κάνουν πάλι αισθητή την παρουσία τους. Τους βλέπουν να εμφανίζονται στον τόπο ενταφιασμού τους, να βαδίζουν τη νύχτα στα τείχη της πόλης και να παρέχουν τις θεραπείες τους σε όσους τις είχαν ανάγκη. Μαθαίνοντας τα τεκταινόμενα ο Βόρις-Μιχαήλ στέλνει έναν αξιωματούχο του να βρει τα λείψανα και να τα μεταφέρει στην επισκοπή Βαγραληνίτζας όπου και να χτίσει ναό προς τιμήν τους. Πράγματι ο αξιωματούχος ήρθε στην Τιβεριούπολη κι αφού ανακάλυψε τα λείψανα, με πλήθος λαού κι αξιωματούχων, αρχιερέων και ιερέων, με θυμιάματα και ψαλμωδίες ετοιμάστηκαν τα λείψανα για να μεταφερθούν στην επισκοπή της Βαγραληνίτζας. Τότε ένας μουγγός βρήκε θαυματουργικά τη μιλιά του. Βλέποντας το πλήθος το θαύμα στασίασε καθώς δεν ήθελε να στερηθεί τέτοιο θησαυρό. Δεν ήθελαν τα λείψανα να εγκαταλείψουν την Τιβεριούπολη. Από την πίεση του λαού επήλθε ένας συμβιβασμός. Μεταφέρθηκαν μόνο τα λείψανα του Τιμοθέου, του Κομασίου και του Ευσεβίου, ενώ τα υπόλοιπα παρέμειναν στην πόλη. Στο δρόμο προς τη Βαγραληνίτσα συναντά την πομπή ένα άνθρωπος με συστρεμμένα πόδια και ζητά βοήθεια. Τότε ξαφνικά οι λειψανοθήκες βάρυναν υπέρμετρα κι αναγκάστηκαν να τις αφήσουν κάτω. Ο χωλός ασθενής έπεσε πάνω τους κι έγινε καλά. Και πάλι οι λειψανοθήκες έγιναν ελαφρές και τις σήκωσαν εύκολα. Στη Βαγραληνίτza παράλυτοι και λεπροί έβρισκαν την υγεία τους και δαιμονισμένοι ελευθερώνονταν από τη δαιμονική τυραννία. Κανένα σωματικό ή ψυχικό πάθος δεν ήταν ακατανίκητο για τη χάρη Του Θεού που τόσο φανερά στεφάνωνε τους 15 ιερομάρτυρες. Από τον 11ο μέχρι τον 13ο αιώνα η πόλη της Τιβεριούπολης ήταν ένα παραμεθόριο κάστρο διαφιλονικούμενο από τους γείτονες και την αυτοκρατορία. Στρούμνιτσα ονομάστηκε μάλλον από τη βουλγαρική ονομασία για τον ποταμό Στρυμόνα. (στα γερμανικά και τα ουκρανικά στρομ λέγεται το ρεύμα του ηλεκτρισμού και αυτό του ποταμού). Εξαιτίας των δηώσεων και των συνεχών πολέμων και επιδρομών, από τα λείψανα σώθηκε μόνο το δεξί χέρι του πρεσβυτέρου Πέτρου. Στις 26 Ιουνίου 1913 εισέρχεται νικηφόρος ο ελληνικός στρατός στην ελληνικότατη Στρούμνιτσα ελευθερώνοντάς τη. Αλλά δυστυχώς στις 26 Ιουλίου 1913 με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου επιδικάζεται στη Βουλγαρία. Ο μητροπολίτης Στρούμνιτσας Αρσένιος μαθαίνοντας το γεγονός ειδοποιεί το ποίμνιό του να φύγουν στην Ελλάδα. Αφού έκαψαν ό,τι δε μπορούσαν να πάρουν μαζί τους,

για να μην αφήσουν τίποτε στους μαινόμενους Βουλγάρους, ήρθαν στο Κιλκίς, 3500 άτομα. Κι έτσι η πόλη του Κιλκίς κατέστη η κληρονόμος της αρχαίας Τιβεριούπολης.

Στο βίο των 15 ιερομαρτύρων της Τιβεριουπόλεως μας παρουσιάζονται στιγμιότυπα από τη ζωή στην ελληνική οικουμένη. Ο άγιος Θεοφύλακτος γεννημένος στην Εύβοια μέσα του 10ου αιώνα και μορφωμένος στην Κωνσταντινούπολη, υπηρετεί στην Αχρίδα και μας διασώζει γεγονότα του 362. Μια ζωή μυθιστορηματική. Συνδεόμαστε μαζί του σαν να μη έχει σημασία ο χρόνος. Οι άγιοι 15 ιερομάρτυρες δεν δείλιασαν μπροστά στο μαρτύριο, ήταν πραγματικοί επαναστάτες. Όμως γιατί διώκονταν οι Χριστιανοί; Γιατί ο Ιουλιανός δε διστάζει να φέρει τα πάνω κάτω κοινωνικά σε μια αυτοκρατορία που πολιορκείται από παντού με όλο και περισσότερους βάρβαρους λαούς να θέλουν να εισέλθουν σε αυτή; Θεωρώ πως η απάντηση βρίσκεται στο χαρακτήρα της ειδωλολατρικής θρησκείας. Η λατρεία στο ρωμαϊκό κράτος είναι λειτουργία της πόλεως, κοινωνική εκδήλωση. Δεν έχει αυτό που θα λέγαμε πνευματικότητα, εσωτερικότητα. Από τη δημόσια λατρεία ελάμβαναν νομιμοποίηση οι ηγεμόνες, οι οποίοι ενίοτε έφταναν στην ύβρη να αυτοανακηρύσσονται θεοί. Επεδίωκαν να ελέγξουν και να ορίσουν τις ψυχές των υπηκόων τους για δικό τους συμφέρον. Αυτό είναι ένα φαινόμενο που θα επαναλαμβάνεται συχνά στο διάβα της ιστορίας. (20ος αιώνας-πολιτικές θρησκείες: φασισμός-ναζισμός-κομμουνισμός). Σε προσωπικό επίπεδο ο πιστός μπορούσε να επιλέξει όποιον θεό επιθυμεί, αλλά αν δεν του κάνει όσα ζήτησε απλά τον αλλάζει ή καταφεύγει στη μαγεία ή αλλιώς θεουργία, ώστε με τα κατάλληλα μαγικά λόγια να αναγκάσει τη θεότητα να του πραγματοποιήσει την επιθυμία του. Έτσι δρώντας ο πιστός παρέμενε πολίτης της πόλεως ή της αυτοκρατορίας. Όποιος όμως έσπαζε αυτά τα κοινωνικά-εξουσιαστικά στεγανά και αντιστεκόταν στη χειραγώγηση της συνείδησης του ήταν κίνδυνος για την καθεστηκυία τάξη. Εν προκειμένω η χριστιανική πίστη ζημίωνε τους άρχοντες αλλά και τον άρχοντα του κόσμου τούτου, ο οποίος παρά το ότι εβλήθη έξω, δυσανασχετεί και θέλει να επιστρέψει. Κι ερχόμαστε στο κρίσιμο ερώτημα. Εμείς πόσο αντιστεκόμαστε σήμερα; Οι άγιοι 15 ιερομάρτυρες της Τιβεριουπόλεως γίνονται η λυδία λίθος όπου δοκιμάζεται η δική μας πνευματική ποιότητα. Αδελφοί και πατέρες το παράδειγμά τους μας καλεί!